

Az IPKIR kidolgozta a rendszer alapvető szervezeti és működési elveit, nagyszámú oktatási módszertani dokumentumot készített. *A közeljövőben meg kell szerveznie*

a GSZNTI szakemberszükségletével foglalkozó alrendszert ;

az IPKIR és a továbbképző tanfolyamok hallgatói összetételének központi, tervszerű kialakítását, valamint az információs szervezetek oktatási és továbbképzési határozatainak központi nyilvántartását.

A rendszernek további feladata *jogszabályok kidolgozása* a szakemberek erkölcsi megbecsülésére és anyagi ösztönzésére a képzés mértékének megfelelően.

A tudományos információs tevékenység fejlődése folytán a tantervek, oktatási és módszertani dokumentumok állandó fejlesztésre szorulnak. E feladatok szervezett megoldására *automatizált információs rendszert kell létrehozni*, mely elősegíti a szakterületek szerinti oktatási tantervek elkészítését a GSZNTI fejlődési irányzatának függvényében.

Az előadási anyagok, oktatási segédletek tekintetében az IPKIR és az információs szervezetek igen jelentős munkát végeztek, de az *oktatási segédletek* még mindig nem elégítik ki az egyes részrendszerek igényeit. A következő ötéves tervben az oktatási anyagokra vonatkozó koordinációs terv alapján e munkába még fokozottabban bevonják az országos és az NTMIK-tagországokbeli információs intézmények szakembereit.

Az oktatás hatékonyságának növelésére az elméleti oktatáson kívül gyakorlati foglalkozások, modern oktatási módszerek bevezetését is tervezik. A hallgatók aktivitását állandó ellenőrzéssel (zárthelyik, felvételi és záróvizsgák) kívánják fokozni.

Az oktatók az információs intézmények jól képzett szakembereiből kerülnek ki. Az oktatók képzésének és továbbképzésének alapvető formái a szakosított csoportos oktatás, gyakorlati oktatás információs és felsőoktatási intézményekben, részvétel kutatómunkában, konferenciákon; szemináriumokon.

Az 1977–1978-as tanévtől kezdve az IPKIR *speciális tanfolyamot szervez oktatók számára.* A közeljövőben önálló kar létrehozását tervezi oktatók képzésére és továbbképzésére.

A rendszer tökéletesítésének elengedhetetlen feltétele a *tudományos kutatás.* Néhány jellemző kutatási irány:

a rendszer szervezete és működése, fejlődésének prognózisa;

a rendszer és részrendszerei koordinálásának és irányításának elvei stb.

A jövőben a kutatást is ki kell szélesíteni: a kutatásba a koordinációs tervek alapján be kell vonni az NTMIK-tagországok információs intézményeit is.

A szocialista országok tudományos–műszaki informatikai együttműködésében – így az oktatásban is – az

NTMIK létrehozásával jelentős fellendülés következett be. *A nemzetközi oktatási együttműködés* néhány alapvető formája:

az NTMIK-tagországok szakembereinek oktatása az IPKIR-ben;

előadók kölcsönös kiküldetése;

oktatási–módszertani segédletek közös kidolgozása és cseréje;

tapasztalatcsere stb.

/UHIN, Ju. Ju.: Podgotovka kadrov i povüsenie kvalifikacii informacionnüh rabotnikov = Naucno-Tehnicoszkaja Informacija, I. sor. 11–12. sz. 1977. p. 57–63./

(Novák István)

Az információhasználat és a felhasználói igény vizsgálata oktatási programok kidolgozása céljából

A felhasználók oktatásának ez ideig két formája terjedt el: valamely könyvtár információforrásainak és ezek használatának, vagy valamely szakterület teljes tájékoztató apparátusának ismertetése.

A gyakorlat azt mutatja, hogy oktatási programok tervezésekor egyik esetben sem fordítanak különösebb figyelmet a felhasználók igényeire. Jelen tanulmány éppen e szempontot szem előtt tartva vizsgálja a problémát és a következő kérdésekkel foglalkozik:

a felhasználói csoportok és az információs igény definíciója;

az igénykutató vizsgálatok feladatai az oktatás szempontjából;

a vizsgálat tárgya és módszerei.

A felhasználói csoportok elkülönítése nem könnyű feladat: a jellemző statisztikai adatok szerinti csoportosítás sokszor eltávolít a valóságos helyzettől. Ennek ellenére, számos kutató hatékonyan használható felhasználói kategóriákat állított össze, amelyek a hierarchikus csoportosítás elvén alapszanak. Így például, az *Information for a changing society: some policy considerations (Információ az állandóan változó társadalom számára: néhány információpolitikai szempont)* című OECD-tanulmány a felhasználókat legfelső szinten a következő csoportokra osztja: *kutatók, mérnökök, irányítók és tervezők, valamint a nem-műszaki felhasználók.*

R. G. Havelock egy igen fontos kategóriára, az ún. „összekötők” csoportjára hívja fel a figyelmet, amelybe az egyes kategóriákat összekötő információfelhasználók tartoznak. E csoportnak, speciális információs igényei miatt, különös figyelmet kell szentelni az oktatási programok tervezése során.

Az információs igény kérdésének vizsgálatában gyakran összekeverik az *információs igény* és az *információkereső magatartás* fogalmát.

Az *információs igény* felderítésekor arra vagyunk kíváncsiak, hogy az illető személynek vagy csoportnak szüksége van-e egyáltalán információkra, tudatában van-e ezen szükségletének, és ha igen, milyen jellegű információk ezek. E kérdések feltevésétől és megválaszolásától az oktatás szervezése során eltekinthetünk, hiszen feltételezhető, hogy oktatás iránti igény csak azokban alakul ki, akik magukban már meghatározták az információs igényeiket.

Az *információkereső magatartás* tanulmányozásakor ilyen kérdésekre keresünk választ:

mit tesz a felhasználó igényei kielégítése érdekében?
hogyan választja meg a szükséges információforrást?
hogyan keres információt?

E kérdéseket már olyan tényezők befolyásolják (környezet, tájékoztató apparátusok ismerete és használata stb.), melyek kiemelkedő szerepet játszanak az oktatási programok tervezése során.

Vizsgáljuk meg, hogy az *oktatási programok tervezésének* melyek azok a kérdései, amelyek megválaszolásában az információs igények felmérése segítségünkre lehet.

1. Kik számára tervezünk oktatást?

Az igénykutatás segítséget nyújt az oktatandó csoport és az alcsoportok meghatározásában.

2. Miért van szükség az oktatásra?

Az igénykutatás kimutathatja a jól és a rosszul informált csoportok közötti különbségeket, így az oktatás szükségességét.

3. Mi legyen az oktatás tárgya?

Az igénykutatás körülhatárolja az információforrásoknak és azok használatának hiányosan ismert területeit.

4. Hol szervezzük meg az oktatást?

A felhasználói csoportok tanulmányozása rávezet arra, hogy a különböző oktatási szintek milyen csoportoknak kedveznek. Így például, országos tanfolyamra sokkal inkább van szükségük azoknak, akik magasabb szinten vannak tudatában információs igényeiknek, mint azoknak, akik e szempontból alacsonyabb szinten állnak; az utóbbiak számára helyi, intézeti szintű tanfolyamok szükségesek.

5. Milyen oktatási módszert alkalmazunk?

Az igények pontos ismerete segít a leghatékonyabb módszerek kiválasztásában.

6. Mikor történjen az oktatás?

E kérdésben az oktatandók munkarendjének és elfoglaltságának tanulmányozása vezet eredményre.

Az igénykutatás során a következő *feladatokat* kell elvégezni:

az oktatandók földrajzi, szervezeti és szakmai elhatárolása;

az oktatás létező formáinak és szintjeinek, valamint a csoport előzetes oktatás során szerzett ismeretszintjének vizsgálata, az esetleges előző, hasonló csoportokkal végzett felmérés során felmerült problémák figyelembevétele;

a csoport információs környezetének (rendelkezésre álló tájékoztató apparátus) tanulmányozása;

az igények elemzése hivatalos dokumentumok (tanrendek, munkaköri leírások) alapján;

a különböző oktatási módszerek hatékonyságának összehasonlítása.

Ami a *módszereket* illeti, ezeket általában két csoportra oszthatjuk: mennyiségi és minőségi módszerekre.

Mennyiségi módszerek:

postán szétküldött kérdőívek;

interjú előzetesen kidolgozott kérdőívek alapján;

adatgyűjtés nyilvántartásokból (pl. könyvtári kölcsönzési nyilvántartások).

1. táblázat

Igénykutatási módszerek

A keresett információ-típus	Módszerek		
	Nyilvántartások, minták	A résztvevő megfigyelése	Interjú
Gyakorisági megoszlások	Prototípus, legjobb módszer	Általában nem megfelelő és nem hatékony	Gyakran nem megfelelő; ha megfelelő, akkor hatékony
Esetleírások	Önmagában nem megfelelő; nem hatékony	Prototípus, legjobb módszer	Óvatosan használva megfelelő és hatékony
Intézménysített szokások, normák	Megfelelő, de nem hatékony	Megfelelő, de nem hatékony	A leghatékonyabb, legjobb módszer

Minőségi módszerek:

megfigyelés;
 személyes dokumentumok (naplók, önéletrajzok) és hivatalos dokumentumok (tanrendek, munkaköri leírások, intézeti tervek) elemzése;
 kötetlen beszélgetés.

A „minőségi” jëlző itt félrevezető lehet, hiszen végső soron e módszerek is kvantitatív adatokat szolgáltatnak. A minőségi módszer célja azonban az, hogy a mennyiségi módszerek száraz, „élettelen” adataival szemben közelebb kerüljünk a felhasználó személyéhez, problémáihoz.

A módszerek megválasztása attól függ, hogy milyen jellegű információkra van szükségünk, azaz mit akarunk megtudni. *M. Zelditch* három módszert különböztet meg, és táblázatban szemlélteti azok használhatóságát az egyes információtipusok esetében (1. táblázat).

Az ismertetett elméletek *gyakorlati alkalmazását* néhány szabadegyetem által végrehajtott felmérés bemutatása illusztrálja. A tervezett tanfolyamoknak az volt a céljuk, hogy hallgatóikat speciális információforrásokkal ismertessék meg. A felméréssel a következő feladatok megoldását kívánták elősegíteni:

reális tananyag összeállítása a hallgatók számára;
 az oktatók informálása a rendelkezésre álló információforrásokról;
 a célfeladatnak optimálisan megfelelő tanterv kialakítása.

/WILSON, T. D.: The investigation of information use and user's needs as a basis for training programmes - International Forum on Information and Documentation, 2. köt. 4. sz. 1977. p. 25-29./

(Novák István)

 FORDÍTÁS

A tudományos és a műszaki fordítás szerepe India fejlődésében

Az Indiai Tudományos Fordítók Egyesületének második szimpóziuma, New Delhi, 1976. szeptember 30–október 3.

A tudománytalan, teológiai szemléletet, az irracionális gondolkodást kell elsősorban legyőzni ahhoz, hogy India társadalma befogadhassa a szimpóziumon elhangzott, igen dicséretes gondolatokat – állapította meg beszédében a szimpóziium díszvendége, *P. N. Haksar*, a Tervbizottság alelnöke. „Az Önök egyesületének aligha van jövője,” – mondta a továbbiakban – „amíg India egész tudományos közössége nem vallja a babonás elképzelésekkel szemben a tudomány igazságának érvényességét. . . Még ma is előfordul, hogy egyesek az Isten képviselőjének adják ki magukat, és nincs aki szembe szállna velük. . . Puránáinkban és védáinkban mindent megtalálunk, mondják ők, többre nincs szükségünk. Nyugat-Európában a tudományos gondolkodás kialakulása idején akadtak olyan férfiak, mint például Galilei, akik a halállal dacolva hirdették a tudomány igazát. Ebben az országban nem látok ilyen szenvedélyes megnyilatkozásokat.”

Ilyen keserves kifakadás után következtek a szimpóziium előadói, és sorakoztatták fel érveiket amellet a gondolat mellett, hogy az angolon kívül más idegen nyelvet is meg kell tanulni, fordításokkal szervezeten kell terjeszteni Indiában a külföldi – nem angol nyelvű – tudományos eredményeket.

1952-ben az Indiába kiküldött Unesco-szakértő megállapította (nyilván tévesen és helytelenül), hogy szeren-

csés helyzetben vannak az indiai kutatók, mert angol nyelvtudásuk folytán eredetiben is megértik a világ tudományos irodalmának a felét, az angol nyelvű referátumok révén pedig megismerhetik a másik felét is. 1957-ben egy másik Unesco-szakértő járt Indiában azzal a feladattal, hogy fordítószolgálatokat szervezzen, de a tudományos intézetekkel és kutatókkal folytatott megbeszélések alapján arra a következtetésre jutott, hogy nem tud eleget tenni feladatának, mert *az angol nyelven kívül más nyelven nem tudnak Indiában azok a szakértők, akik mint fordítók egyáltalán számításba jöhetnek.*

A mai India azonban nem éri be az angol nyelvű szakirodalommal. A szimpóziium előadóinak nagy része azzal érvelt, hogy Indiának létfontosságú lehet sok olyan tudományos eredmény, amely nem angol nyelven jelenik meg és amelyre nem terjed ki angol nyelvű referálószolgálat. Ha például Braziliában kitermesztenek egy különösen nagy hozamú rizsfajtát, erről esetleg csak portugál kiadványban lehet tudomást szerezni, mert az angol nyelvű referáló lapok nem figyelnek fel rá. Az angol nyelvtől való függés ma már béklyó, az indiai diákoknak más nyelveket is meg kell tanulniok, hangoztatta *M. C. Bagchie* (INSDOC).

Polzovics Iván részletes beszámolót küldött a szimpóziiumra a magyarországi fordítási szolgálatokról. Nagy érdeklődést keltett vele az indiai kollégák körében, több előadó hivatkozik számadataira. Elképesztő és csodálatos, mondja *C. P. S. Nambiar* (INSDOC), hogy ez a kis ország milyen gondossággal jár el a fordításügy terén, még szabványa is van a fordítások külalakjára, gépelésére, az ábrák, lábjegyzetek fordításának módjára. Érde-